

Agnieszka Wójcik-Popek

mgr inż., arch. kraj.

Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Miast i Regionów

Festiwale Ogrodowe w Bolestraszcach

Streszczenie

W poprzednim roku odbył się już VII Festiwal Ogrodowy w Bolestraszcach. Jest to wydarzenie skupiające rokrocznie polskich miłośników i twórców ogrodów, nauczycieli i młodych adeptów architektury krajobrazu, a nawet przedstawicieli szkół podstawowych. Festiwale organizowane są od 2011 przez Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach koło Przemyśla. Inicjatywę rozpoczęto dzięki dofinansowaniu ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Festiwal jest otoczony opieką merytoryczną Stowarzyszenia Architektury Krajobrazu, Stowarzyszenia Polskich Architektów Krajobrazu, Związku Szkółkarzy Polskich i Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego.

Ogrody pokazowe są nietypową odmianą ogrodów – służą przedstawieniu najnowszych trendów w sztuce aranżacji przestrzeni oraz prezentują i popularyzują nowe odmiany roślin. W ostatnich latach zyskały także szerszą funkcję edukacyjną, często odnosząc się do problemów ochrony środowiska czy różnorodnych kwestii społeczno-kulturowych.

Słowa kluczowe: *ogrody pokazowe, ogrody edukacyjne, ogrody tematyczne*

Początki festiwalu

Ogrody festiwalowe, budowane po to, aby były oglądane i podziwiane nie są jedynie dekoracją (...). Przekazanie treści wydaje się być tu bardziej istotne od wartości formalnych czy dekoracyjnych. Ogród pokazowy staje się treścią nie dekoracją.

[Myszka-Stąpór 2011:275]

Festiwal Ogródowy w Bolestraszcach koło Przemyśla jest poligonem, który pozwala zorientować się, jak nowe formy sztuki współczesnej są aplikowane do sztuki ogrodowej.

[Rylke i Piórecki 2014:2]

Tu nasuwa się pytanie czym tak naprawdę są ogrody pokazowe. Czy są ogrodami w dosłownym znaczeniu czy jednak pozostają przestrzenią wystawienniczą?

[Krug 2011:281]

Powstanie Festiwalu Ogródowego w Bolestraszcach można wiązać z rosnącym zainteresowaniem tego typu wydarzeniami w Europie i na świecie. Do najbardziej znanych festiwali należą londyński Chelsea Flower Show, francuski Festival International des Jardins w Chaumont-sur-Loire czy niemieckie wystawy BUGA (Bundesgartenschau). Rokrocznie przyciągają coraz większe rzesze odwiedzających, szukających inspiracji profesjonalistów i amatorów czy po prostu zwykłych ludzi pragnących spędzić czas w pięknym i ciekawym otoczeniu.

Arboretum położone jest w Bolestraszcach, 9 km od Przemyśla (województwo podkarpackie). Powstało w 1975 r., kiedy władze powiatu przemyskiego przekazały Zakładowi Fizjografii i Arboretum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu dawną posiadłość Piotra Michałowskiego, polskiego malarza epoki romantyzmu [strona 1].

Pierwszy Festiwal Ogródowy w Bolestraszcach przygotowywano od grudnia 2010 roku. Pomysłodawcami formuły festiwalu, aby była to „cykliczna impreza, na której prezentować się będą twórcy ogrodów z naszej części Europy” byli profesorowie Architektury Krajobrazu: Jan Rylke (SGGW), Aleksander Böhm (Politechnika Krakowska) i Jan Stanisław Wojciechowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego). Arboretum w Bolestraszcach koło Przemyśla zostało gospodarzem tego wydarzenia.

Oficjalne otwarcie Pierwszego Festiwalu miało miejsce 26 czerwca 2011 roku. Zwiedzający mogli podziwiać 10 ogrodów pokazowych [Myszka-Stąpór 2011: 266]. Znakiem festiwalu została ogrodniczka, która wita gości przy bramie głównej [Rylke 2011: 282-283].

Tab. 1. Ogrody pierwszej edycji Festiwalu na podstawie [Myszka-Stąpór 2011: 265-275, Rylke 2011: 282-312]

nazwa	autorzy
Ogrodosfera	Pracownia Architektury Krajobrazu Zielony Zakątek J. Korczak-Wodnicka z zespołem: A. Chadaj; A. Galińska; J. Karaś.
Ogród zatrzymanych chwil	M. Skibińska, A. Wiktoro
Wierzby i woda	S. Dziubak; Arboretum Bolestraszyce
Impresje z ogrodem wiejskim w tle	I. Pełczyńska – IPROJEKT
Ogród światła	A. Długozima, J. T. Królikowski, D. Krug, B. Rothimel, A. Różańska, M. Skrobot, T. Turczynowicz, K. Wlazło
Ogród znaczeń i ogród morze	M. Dębowska, K. Grygoriew, I. Myszka-Stąpór, J. Rylke, A. Wilczyńska
Ogród ludzi i zwierząt	I. Dymitryszyn, A. Jojczyk, M. Dymitryszyn, M. Gałek
Ogród żywiołów... od powietrza, głodu, ognia i wojny...	B. J. Gawryszewska, J. Rylke, J. Skalski
Minimalistyczny ogród wodny	M. Furtak, W. Kosiński, P. Kowalski, M. Zieliński
Ogród emocji	M. Fryz, K. Findysz, S. Curyło, E. Babiarz, K. Płachta, A. Mucha, M. Mucha, A. Rusztowicz, A. Mech, J. Warchoń, P. Paździor.

Oficjalne otwarcie II Festiwalu Ogrodowego odbyło się 30 czerwca 2012 roku. Otwarcia towarzyszył koncert Przemyskiego Kwartetu Smyczkowego. Na Festiwalu prezentowano 16 ogrodów (6 uzupełnionych i udoskonalonych projektów z poprzedniej edycji i 10 nowych kompozycji) oraz instalacje przestrzenne „Malarstwo Przestrzeni” przygotowane przez studentów Architektury Wnętrz ASP im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

Tab. 2. Nowe kompozycje drugiej edycji Festiwalu na podstawie [Katalog 2012, Katalog 2013: 15]

nazwa	autorzy
Reinkarnacja	N. Piórecki, Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszyce
Hydrosfera	Pracownia Architektury Krajobrazu Zielony Zakątek J. Korczak-Wodnicka z zespołem: J. Wilkowska, R. Ejsmont, G. Chmielewski
Geometria i barwa w ogrodzie	Uczniowie i grono pedagogiczne Zespołu Szkół Ekonomicznych im. K.K. Baczyńskiego w Przemyśle
Ogród I	M. Sak, Katedra Architektury Wnętrz. ASP im W. Strzemińskiego w Łodzi
Podkarpacie – kraina obfitości	J. Skalski, Katedra Sztuki Krajobrazu SGGW; S. Dziubak, Tarnobrzeski Dom Kultury
Wierzby i woda	S. Dziubak, Arboretum Bolestraszyce, Tarnobrzeski Dom Kultury
Niebiański zakątek	Studenci Architektury Krajobrazu z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu
Muzyczny ogród postkatastroficzny	Koletyw Parque-no: K. Herman, J. Słomkowski, M. Łepkowski
Ogród przeobrażenia	W. Mityk, W. Selwa, M. Teler, A. Tomczyk, M. Fryz, A. Koprowska, J. Rzepka, N. Cisek, D. Makarska, K. Bęben, E. Barzyk, J. Zgnilec. Nadzorujący projekt: A. Gajdek, N. Kochańska. Sponsorzy: Uniwersytet Rzeszowski. Wydział Biologiczno- Rolniczy, POLAN – D. Pilecka,

	Szkółkarstwo Owocowe i Ozdobne - G. i S Tomaka, Gospodarstwo Rolne – E. i J. Płachta, GREEN DECO – M. Wijas, Kwociarnia „Flores” Sokołów Małopolski.
Ogród Kalwaria	B. J. Gawryszewska, I. Mysza-Stąpór. Katedra Sztuki Krajobrazu SGGW w Warszawie

Kolejne festiwale

Otwarcie III Festiwalu Ogródowego odbyło się 29 czerwca 2013 roku. Zaprezentowano wówczas 21 ogrodów nawiązujących do idei *pop-artu*. Podczas festiwalu w ogrodzie Kalwaria miało miejsce akcja artystyczna pt.: „*Weeding art, czyli sztuka pielienia*”, mające na celu zwrócenie uwagi na konieczność ciągłej pracy nad ogrodem, nieustannej kreacji jego wyglądu i podejmowania decyzji o usunięciu konkretnych roślin. *Sztuka ogrodowa łączy wszystkie nurty sztuki. Oprócz tytułowego pop artu, knitting artu, paving artu mamy jeszcze weeding art. Poparta cytatami z Ewangelii, sztuka pielienia wprowadziła do Ogródu Kalwarii, obok wątku liturgicznego, wątek eschatologiczny – Sądu Ostatecznego – w tym wypadku dla części roślin* [Katalog 2013: 1-3]. Festiwalowi towarzyszyła konferencja naukowa na temat sensu ogrodów pokazowych.

Wśród nowopowstałych ogrodów można wyróżnić „Ogród wiejski”, „Ogród jesienno-zimowy”, tytułowy „Ogród pop art czy żart”, „Wodne marzenie”, „Ogród na zamówienie”, „Domek z ogródkiem”, „Oko na niebo”, „Ogród rzeźb?”, „Porozmawiajmy o sztuce”, „Litosfera” [Katalog 2013].

W 2014 roku, podczas IV Festiwalu oczy zwiedzających cieszyło już 27 ogrodów pokazowych. Można było oglądać wiele nowych aranżacji m.in. „Ogród poza Ziemią”, „Ogród szczęścia”, „Błokowisko”, „Chciwość”, „Pochwała powolności”, „Protest Garden – CENA 100%”, „Ogród? Dziwny?”. Festiwalowi towarzyszyła konferencja pt.: Projekt – rytmy przyrody [Rylke i Piórecki 2014].

Podczas V Festiwalu wśród nowych ogrodów i instalacji znalazły się takie dzieła jak: „Strażnik – centurion wyznacznik miejsca”, „Romantyzm”, „Mała natura”, „Kwiatowy zegar słoneczny”, „Pochwała powolności”, „Protest Garden II – Wulkanizacja opon 150 m”, czy „Drzewa na opał” [Rylke i Piórecki 2015].

Otwarcie VI Festiwalu Ogródowego miało miejsce 25 czerwca 2016 roku. Zaprezentowano wówczas 30 ogrodów, tak jak w poprzednich latach, część nowych, a część udoskonalonych, uaktualnionych. Wśród nich znalazły się: „Ogród pomarańczowy”, „Zielona szkoła”, „Panteon zapomnianych kwiatów polskich”, „Białogłowie”, „Próby przetrwania w sztuce / Wyspa Lesbos”, „Świątynia”, „Protest Garden III – «NASADZENIA PRZESTĘPCZE», ŚWIĄTYNIA...”, „Ogród fraktali”, „Okrały stół”.

1 lipca 2017 roku odbył się VII Festiwal Ogródowy w Bolestraszcach. W jego ramach zaprezentowano aranżacje przygotowane w latach poprzednich, jak i nowe, m.in.: „Arboretowe Bajania”, „2030+ Miejski Ogród Przyszłości”, „Drzewo Życia”, „Białogłowie”, „Ogród «Kontrast»”, „Kreowanie świątyni”, „Róże”.

Ósma edycja została odwołana ze względu na inwestycje budowlane prowadzone na terenie Arboretum.

Ogrody pokazowe studentów Architektury Krajobrazu UR

Pomysł organizacji Festiwalu Ogrodowych spotkał się z pozytywnym przyjęciem nie tylko wśród architektów krajobrazu – zarówno akademików, jak i praktyków, ale również wśród lokalnej społeczności. W festiwalach regularnie bierze udział młodzież z pobliskich szkół, np. uczniowie z Zespołu Szkół w Wyszatycach czy z Zespołu Szkół Ekonomicznych im. K.K. Baczyńskiego w Przemyślu.

W 2011 r. podczas pierwszego Festiwalu studenci Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Rzeszowskiego zaprezentowali „Ogród emocji”. Autorzy poprzez kompozycję ogrodu oraz zastosowane formy i barwy zwracali uwagę jaki wpływ na emocje ma otoczenie człowieka. Ogród stworzony w ponad 70% z odpadów, odwoływał się do sztuki ekologicznej. Był polem do dyskusji nad współczesnym środowiskiem życia, które skażone przez konsumpcjonizm, staje się coraz bardziej zanieczyszczone i nieprzyjazne dla człowieka [Rylke 2011: 309-312].

W 2012 roku, w ramach drugiego Festiwalu Ogrodowego studenci i pracownicy Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Rzeszowskiego przygotowali kompozycję „Ogród przeobrażenia”. Ogród pokazowy miał zwracać uwagę na problemy ekologiczne, szczególnie na wymieranie gatunków i rolę owadów w środowisku przyrodniczym oraz zachęcać do wykorzystywania materiałów z odzysku. *Ogród powstał głównie dla najmniejszych organizmów – owadów, których rokrocznie ubywa z powodu zanieczyszczenia środowiska oraz genetycznie modyfikowanej żywności. My tworzymy dla nich azyl i przytulny dom. Zachęcamy wszystkich, aby w swoim otoczeniu tworzyli miejsca na mieszkania dla owadów. Zwiedzający mogą z bliska przyjrzeć się owadom, zobaczyć metaloplastyczne wyobrażenie owadów, a co najważniejsze „przeobrazić się” w owada dzięki wprowadzonym przez nas charakterystycznym siedziskom oraz tunelom, które są domkami dla owadów w powiększonej skali.*

Ogród ten miał być pretekstem do przemyśleń nad sensem życia i czasu, nad ulotnością, nad chwilą, która może zapaść w pamięć i wyryć się w sercu. *Mamy nadzieję, że osoby odwiedzające ogród przejdą przeobrażenie i docenią owady, jakże ważne zarówno dla środowiska i naszych prywatnych ogrodów...* [Arboretum 2012: 9-10].

Na III edycję Festiwalu uzupełniono i przekształcono ogród z 2012 roku pt. „Ogród przeobrażenia”. Kompozycja została podzielona na 3 strefy: wejściową, owadów i przeobrażenia. W ogrodzie znalazły się zarówno rośliny użytkowe jak i ozdobne, oraz oczywiście domki dla owadów: *W naszej skali jest to niewielki ogródek. W skali owadów, które mają być tu domownikami, jest to miasto...* [Arboretum 2013: 24-26].

W ramach IV Festiwalu Ogrodowego studenci Architektury Krajobrazu działający w SKN Perspektywa (opiekun dr inż. Agata Tekiel) pod opieką me-

rytoryczną pracowników Zakładu Architektury Krajobrazu; stworzyli „Ogród szczęścia” (ryc. 2). Kompozycja była prosta, ale i niezwykle wymowna – przypominała czterolistną koniczynę. Każda z 4 rabat wypełniona była białą koniczyną, obwódki obsadzono smagliczką nadmorską. Dla kontrastu obrzeża obsadzono roślinnością o purpurowych liściach. *Ogród szczęścia to miejsce magiczne. Każdy, kto owego szczęścia szuka, może je odnaleźć. Zwiedzających ogród zachęcamy (...) do szukania i zabierania ze sobą tytułowego szczęścia w postaci czterolistnej koniczynki.* Ogród miał skierować uwagę zwiedzających na jakość przestrzeni, jaka nas otacza i jej wpływ na nasze samopoczucie [Rylke & Piórecki 2014: 20]. Konceptję ogrodu uzupełniono i rozwinięto w 2015 roku [Rylke & Piórecki 2015: 23].

Na VI edycję Festiwalu studenci Architektury Krajobrazu Uniwersytetu Rzeszowskiego (w tym członkowie SKN Perspektywa) oraz członkowie Oddziału Podkarpackiego Stowarzyszenia Polskich Architektów Krajobrazu (SPAK) przygotowali projekt pokazowy pt.: „Ogród fraktali” (ryc. 3). Ta z pozoru czysta gra form, ma jednak głęboki wymiar symboliczny. Jak mówią sami autorzy: *Jest to ogród składający się z powtarzalnych obiektów – fraktali. Odnosi się nie tylko do wszystkich bytów na poziomie molekularnym. Symbolizuje doskonały porządek rzeczy, nieskończoność złożoną z takich samych, a jednak różnych elementów. Jest to zestaw brył „rozwijany” wokół miejsca-środką, które możemy rozpatrywać jako centrum świata. Taka hierarchia elementów jest obecna w każdej komórce wszystkich organizmów żywych. Ten mocno geometryczny, architektoniczny ogród staje się więc pochwałą życia w jego każdej formie i na każdym poziomie organizacji.*

„Ogród fraktali” został stworzony, a właściwie upleciony w jeden dzień. To mikrokosmos, który każdy może zinterpretować na swój własny sposób... A kluczem do zrozumienia wszystkiego staje się ... matematyka.

W 2017 roku studenci Architektury Krajobrazu wraz z przedstawicielami podkarpackiego oddziału SPAK przygotowali ogród pokazowy pt.: „Drzewo życia” (ryc. 4). Jest to również ogród o głębokim znaczeniu symbolicznym, odwołujący się do rozlicznych wierzeń, mitów, a przede wszystkim do wyobrażenia rajskiego ogrodu Eden. W centrum ogrodu zasadzona jest jabłoń, otoczona żwirową ścieżką z ułożonym z kamieni wzorem korzeni. Kompozycję uzupełnia pole owsa. Tym projektem autorzy chcieli sprowokować dyskusję na temat roli drzew *we współczesnej kulturze, gdzie zdają się być coraz bardziej niepożądanym elementem krajobrazu... oraz skłonić do zadumy nad rolą korzeni w naszym życiu.*

W 2018 roku studenci działający w SKN Krajobrazu pod kierunkiem mgr inż. Agnieszki Wójcik-Popek przygotowali niezrealizowany projekt pt.: „Ogród nocy”, mający zwracać uwagę na problem zanieczyszczenia światłem.

Wnioski

Ogrody pokazowe są szczególnym typem ogrodów. Są tymczasową, krótkotrwałą formą ekspozycji i ekspresji. Niekiedy stają się artystycznym manifestem, czy zapisem drogi poszukiwania piękna. Bardzo często nawiązują do lokalnych tradycji, czy aktualnych problemów ekologicznych czy społecznych [Komorowska 2009, Wójcik 2017, Wójcik-Popek 2018]. Aspekt edukacyjny w ogrodach pokazowych jest niezwykle istotny. Nabiera jednak nowego wymiaru, gdy od początku w proces tworzenia obiektu ogrodowego włączani są studenci.

Dla młodych architektów krajobrazu szczególnie ważnym uzupełnieniem umiejętności zdobywanych w czasie studiów staje się uczestnictwo w pracach nad koncepcją ogrodu, jego warstwą symboliczną i treściową. Wspólna praca o charakterze warsztatowym dla wielu jest pierwszą poważną realizacją. Wymiar praktyczny tych projektów uzupełnia teoretyczne zadania wykonywane w czasie studiów. Sprawia, że „zaczynamy mierzyć siły na zamiary”. Daje możliwość poznania „na własnej skórze” właściwości wielu materiałów oraz wymagań poszczególnych gatunków roślin, a wspólna praca przy przygotowaniu zaplanowanego wcześniej ogrodu, staje się nie tylko próbą charakteru, ale i wspólną zabawą!

Bibliography / Bibliografia:

- [1] Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach (2012) *Katalog wystawowy II Festiwal Ogrodowy w Bolestraszcach*. Bolestraszyce.
- [2] Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach (2013) *Katalog wystawowy III Festiwal Ogrodowy w Bolestraszcach*. Bolestraszyce.
- [3] Komorowska A. (2009) *Działania czasowe o charakterze artystycznym, społecznym i edukacyjnym w zaniedbanych dzielnicach miast*. „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, z. 49. s. 111-118.
- [4] Krug D. (2011) *Ogrody pokazowe w Bolestraszcach*. W: J. Rylke (red.) *Krajobraz XXI wieku. Sztuka krajobrazu i w krajobrazie na tle przemian w sztuce przelomu XX i XXI wieku*. Warszawa 2011, s. 275-282.
- [5] Myszka-Stapór I. (2011) *Festiwal ogrodów w Bolestraszcach. Znaczenie w ogrodach pokazowych*. W: J. Rylke. (red.) *Krajobraz XXI wieku. Sztuka krajobrazu i w krajobrazie na tle przemian w sztuce przelomu XX i XXI wieku*. Warszawa 2011, s. 265-275.
- [6] Rylke J. (2011) *Ogrody pokazowe w Bolestraszcach*. W: J. Rylke. (red.) *Krajobraz XXI wieku. Sztuka krajobrazu i w krajobrazie na tle przemian w sztuce przelomu XX i XXI wieku*. Warszawa 2011, s. 282-312.
- [7] Rylke J. & Piórecki N. (red.) (2014) *Katalog wystawowy IV Festiwal Ogrodowy w Bolestraszcach*. Bolestraszyce.
- [8] Rylke J. & Piórecki N. (red.) (2015) *Katalog wystawowy V Festiwal Ogrodowy w Bolestraszcach*. Bolestraszyce.
- [9] Wójcik A. (2017) *Thinking green. Theme gardens at the service for environment. Case studies from BUGA 2015 garden exhibition*. In: *4th International Multidisciplinary*

A. Wójcik-Popek • *Festiwale Ogrodowe w Bolestraszytach*

nary Scientific Conference on Social Sciences and Arts. SGEM 2017, 28-31.03.2017, Book 5, Vol. 1, conference proceedings, pp. 357-364.

[10] Wójcik-Popek A. (2018) *Fun and learn outdoors: education in exhibition gardens*. In: *NordSci Conference on Social Sciences*. 17-19.07.2018, Book 2, Vol. 1, Conference Proceedings, pp. 37-45.

[11] page 1 (strona 1): <http://bolestraszyce.com.pl/informacje-ogolne/rys-historyczny-2/> (data dostępu 14.04.2018 r.)

About author

Agnieszka Wójcik-Popek – a landscape architect, a former employee of the University of Rzeszów, a graduate of the Cracow University of Technology, in her doctoral thesis undertook the subject of the influence of green areas on the structure of cities, has been interested in garden exhibitions for years. The co-author of the concept of show gardens in 2016, 2017 and 2018.

O autorze

Agnieszka Wójcik-Popek – architekt krajobrazu, absolwentka Politechniki Krakowskiej, w pracy doktorskiej podejmuje tematykę wpływu terenów zieleni na strukturę miasta, od lat interesuje się wystawami ogrodowymi. Współautor koncepcji ogrodów pokazowych w 2016, 2017 i 2018 roku.

Contact / kontakt: awojcik.urz@gmail.com

[DOI: 10.15584/topiarius.2018.6.7](https://doi.org/10.15584/topiarius.2018.6.7)